

CRNA GORA

MINISTARSTVO ODRŽIVOG RAZVOJA
I TURIZMA

**INFORMACIJA O STATUSU OČUVANOSTI I AKTIVNOSTIMA U
SPECIJALNOM REZERVATU PRIRODE „TIVATSKA SOLILA“.**

REZIME

Podgorica, oktobar 2014. godine

Zaključkom Vlade Crne Gore, broj 08-149/2 od 04. jula 2013. godine sa sjednice održane 27. juna 2013. na kojoj je razmatrana Informacija o upisu Tivatskih solila na Listu međunarodno značajnih vlažnih područja - RAMSAR područja, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobom zaduženo je da Ministarstvu održivog razvoja i turizma godišnje dostavlja informacije o statusu očuvanosti prirode i vrši evaluaciju sprovođenja upravljanja ovim zaštićenim područjem.

Stupanjem na snagu Izmjena i dopuna Zakona o zaštiti prirode ("Sl list CG", broj 62/13 i 06/14) odredbom člana 62, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobom, u formalnom smislu, postalo je upravljač specijalnog rezervata "Tivatska solila".

Na osnovu Zakona o zaštiti prirode („Sl. List SRCG“ br 36/77, 39/77,2/89, 29/89, 39/89, 48/91, 17/92, 27/94) Tivatska Solila su proglašena specijalnim florističko-faunističkim rezervatom Rješenjem Republičkog zavoda za zaštitu prirode broj 01-12 od 26. 08. 2008. godine. Na osnovu Stručnog nalaza o stavljanju pod zaštitu Tivatskih solila (Dosije) iz 2007. godine izrađenog od strane Republičkog zavoda za zaštitu prirode na osnovu Ugovora sa Opštinom Tivat, Tivatska solilla se stavljaju pod zaštitu kao zaštićeni objekat prirode i to kao posebni (specijalni) rezervat prirode radi očuvanja rijetkih, prorijedenih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta, prevashodno ornitofaune i biljnih zajednica.

Ovim Rješenjem se na području Solilla ustanovljava strogi režim zaštite prirode koji podrazumijeva ograničeno i strogo kontrolisano korišćenje prirodnih vrijednosti dok se aktivnosti u prostoru mogu vršiti u mjeri koja omogućava unaprjeđenje stanja i prezentaciju zaštićenog objekta prirode bez posljedica po njegove primarne vrijednosti.

Zaštita i razvoj Solila sprovodi se prema Prostornom planu područja posebne namjene za morsko dobro Crne Gore, Generalnom konceptu Solila (kao sastavnom dijelu Plana) i planu razvoja.

Tivatska solila predstavljaju jedno od posljednjih staništa halofitne vegetacije na istočnoj obali Jadrana, te jednu od ključnih tačaka na Jadranskom migratornom koridoru za ptice (Adriatic Flyway). Solila su važno zimovalište ptica u državi, te njihovo odmorište tokom jesenje i proljećne seobe. Ova solana je od 2009.godine IBA područje – područje od međunarodnog značaja za boravak ptica, kao i potencijalno Emerald stanište Bernske konvencije. Solila imaju posebne pejzažne vrijednosti, a značajna su i sa kulturološkog aspekta kao srednjevjekovna solana sa velikim uticajem na razvoj grada Kotora.

Proceduru upisa Tivatskih solila na Ramsar listu pokrenulo je početkom 2013. Ministarstvo održivog razvoja i turizma prosljeđivanjem Sekretarijatu Ramsar Konvencije Ramsarski informacioni list – RIS) koji sadrži geomorfološke, klimatske, vegetacijske i druge podatke, uključujući i mapu područja. Sekretarijat Ramsar konvencije je aprila 2013. obavijestio Ministarstvo održivog razvoja i turizma da Tivatska solila zadovoljavaju kriterijume propisane Konvencijom o čemu je dostavljen Sertifikat o upisu na Ramsar listu.

Upisivanje Tivatskih solila na Listu međunarodno značajnih vlažnih područja znači dodjeljivanje međunarodnog stepena zaštite ovom, već zaštićenom području, tim što Ramsarska konvencija nije obavezujuća po državu ugovornicu. Sekretarijat konvencije ne oduzima dodijeljenu zaštitu kao Ramsar područje, ali u slučaju narušavanja prirodne ravnoteže od strane antropogenog faktora, može to područje proglasiti ugroženim Ramsar staništem.

Takođe, upisivanje Tivatskih solila na Ramsar listu povećava procenat teritorije Crne Gore pod međunarodnom zaštitom. Na taj način povećava se procenat područja prirode u Crnoj Gori sa značajnim i vrijednim biološkim diverzitetom koja zadovoljavaju kriterijume međunarodnih ugovora u kojima je Crna Gora Ugovorna strana.

Iako neaktivna, Tivatska solila su zadržala svojstva prirodnog staništa koje okuplja veliki broj vrsta flore i faune. Na području nekadašnje aktivne solane razvijena je ugrožena slatinska vegetacija, koja se smatra posebnom vrijednošću.

Do danas je na Tivatskim solilima registrovano 111 vrsta ptica od 330 koje se redovno mogu vidjeti u Crnoj Gori. Prisustvo 11 vrsta iz „Aneksa I“ EU Direktive o zaštiti divljih ptica, dovoljan su razlog da se Solila stave pod posebni režim zaštite. Imajući u vidu da od 111 registrovanih vrsta ptica gotovo 109 uživa određeni vid zaštite govori o značaju Solila za očuvanje populacija, naročito stoga što se ptice najbolje štite kroz zaštitu njihovih staništa.

Na Solilima je registrovano 14 vrsta vodozemaca i gmizavaca koje su od IUCN-a (Međunarodna unija za zaštitu prirode) svrstane u grupu „ranjive“, od čega su tri ugrožene na globalnom nivou i na ivici opstanka.

Iako je područje Tivatskih solila dobro očuvano u pogledu prirodnih karakteristika i pejzaža, na terenu se uočavalo više vrsta aktivnosti koje treba suzbiti efikasnijom inspeksijskom kontrolom i češćim nadzorom na terenu. Glavni konstatovani problemi proteklih godina na području Tivatskih solila bili su:

-nelegalno deponovanje čvrstog otpada, šuta i otpadnih voda, što je u više navrata prijavljivano Komunalnoj inspekciji opštine Tivat i državnoj ekološkoj inspekciji. Ova pojava je u značajnoj mjeri smanjena postavljanjem kapija na glavnom putu, i djelimičnim ograđivanjem, međutim ove pojave se i dalje evidentiraju u manjoj mjeri.

-ilegalni lov i uznemiravanje ptica.

Informacije o stanju biodiverziteta na području Tivatskih solila obuhvaćene su godišnjim Izvještajima o stanju životne sredine koje priprema Agencija za zaštitu životne sredine. Ove informacije se uglavnom odnose na zimski cenzus ptica na ovo području, a uporednom analizom Informacija o stanju životne sredine od 2009. godine do 2013. godine može se zaključiti da rezultati monitoringa biodiverziteta na području Tivatskih solila pokazuju unapređenje stanja očuvanosti.

Monitoring ptica na području specijalnog rezervata "Tivatska solila" u periodu januar 2013. - decembar 2014. realizuje Centar za zaštitu i proučavanje ptica u okviru projekta "ORNIBA" koji se finansira iz IPA fondova prekogranične saradnje. U okviru ovog projekta, terenski obilasci Tivatskih solila vrše se jednom mjesečno, a istraživanje ornitofaune vršeno je metodom linijskog transekta, duž puta koji vodi po sredini Solila.

Prema informacijama koje je Javno preduzeće dobilo od Centra za zaštitu i proučavanje ptica, rezultati ovog praćenja stanja brojnosti ptičjih vrsta u proteklom periodu su pokazali da se broj prisutnih vrsta povećao: umjesto 111 vrsta koje su do sada bile registrovane, tokom monitoringa na području Tivatskih solila je registrovano ukupno 114 vrsta. Kao glavni rezultat monitoringa ptica na području specijalnog rezervata "Tivatska solila" registrovane su tri nove vrste: *Larus auduoinii*, *Xenus cinereus*, i *Bulbucus ibis*.

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom 2011. godine započelo sa realizacijom investicionih aktivnosti koje su imale za cilj unaprjeđenje stanja očuvanosti ovog područja. Planom korišćenja finansijskih sredstava Javnog preduzća, svake godine, opredjeljuju se sredstva koja se ulažu u ovo područje.

U sklopu Informacije date su i preporuke za unaprjeđenje ovog zaštićenog područja.

STATUS OČUVANOSTI I AKTIVNOSTI U SPECIJALNOM REZERVATU PRIRODE "TIVATSKA SOLILA" UPISANOM NA RAMSAR LISTU VLAŽNIH PODRUČJA OD MEĐUNARODNOG ZNAČAJA

UVOD

Zaključcima Vlade Crne Gore broj 08-149/2 od 04. jula 2013. godine sa sjednice održane 27. juna 2013. godine na kojoj je razmatrana Informacija o upisu Tivatskih solila na Listu međunarodno značajnih vlažnih područja - RAMSAR područja, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobom zaduženo je:

- da Ministarstvu održivog razvoja i turizma godišnje dostavlja informacije o statusu očuvanosti prirode i vrši evaluaciju sprovođenja upravljanja ovim zaštićenim područjem
- da u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja vrši evaluaciju sprovođenja upravljanja ovim zaštićenim područjem

Stupanjem na snagu Izmjena i dopuna Zakona o zaštiti prirode (Sl list CG 62/13 i 06/14) odredbom člana 62 "Zaštićenim prirodnim dobrima koja se nalaze na području morskog dobra upravlja pravno lice nadležno za upravljanje morskim dobrom". Time je Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom, u formalnom smislu, postalo upravljač i specijalnog rezervata "Tivatska solila".

Međutim, u praksi, upravljanje specijalnim rezervatom "Tivatska solila" otežava činjenica da je Rješenje o stavljanju pod zaštitu ovog specijalnog florističko-faunističkog rezervata doneseno na osnovu Zakona o zaštiti prirode iz 1977.godine, te za ovo područje nije izrađena stručna podloga - Studija zaštite (shodno članu 56 Zakona o zaštiti prirode iz 2008. godine) niti je donesen Akt o proglašenju u skladu sa članom 57 Zakona o zaštiti prirode kojima se utvrđuju svi bitni elementi neophodni za sprovođenje upravljanja i izdavanja uslova zaštite prirode i dozvola za radnje i aktivnosti u zaštićenom prirodnom dobru.

Ova informacija sadrži podatke o aktivnostima koje su sprovedene tokom 2014. godine u cilju očuvanosti biodiverziteta i unapređenja stanja na području specijalnog florističko-faunističkog rezervata "Tivatska solila".

1. PRAVNI OSNOV

1.1 Rješenje o stavljanju pod zaštitu

Na osnovu Zakona o zaštiti prirode (Sl. List SRCG br 36/77, 39/77,2/89, 29/89, 39/89, 48/91, 17/92, 27/94) Tivatska Solila su proglašena specijalnim florističko-faunističkim rezervatom Rješenjem Republičkog zavoda za zaštitu prirode broj 01-12 od 26. 08. 2008. godine. Na osnovu Stručnog nalaza o stavljanju pod zaštitu Tivatskih solila (Dosije) iz 2007. godine izrađenog od strane Republičkog zavoda za zaštitu prirode na osnovu Ugovora sa Opštinom Tivat, **Tivatska solilla se stavljaju pod zaštitu kao zaštićeni objekat prirode i to kao posebni (specijalni) rezervat prirode radi očuvanja rijetkih, prorijeđenih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta, prevashodno ornitofaune i biljnih zajednica.**

Ovim Rješenjem se na području Solilla ustanovljava strogi režim zaštite prirode koji podrazumijeva ograničeno i strogo kontrolisano korišćenje prirodnih vrijednosti dok se aktivnosti u prostoru mogu vršiti u mjeri koja omogućava unapredjenje stanja i prezentaciju zaštićenog objekta prirode bez posljedica po njegove primarne vrijednosti.

Zaštita i razvoj Solila sprovodi se prema Prostornom planu područja posebne namjene za morsko dobro Crne Gore, Generalnom konceptu Solila (kao sastavnom dijelu Plana) i planu razvoja koji donosi Republički zavod za zaštitu prirode.

Rješenjem je precizirano da će se o rezervatu starati Republički zavod za zaštitu prirode, imaoci zaštićenog objekta, organ lokalne uprave opštine Tivat nadležan za poslove zaštite prirode i drugi nadležni organi i organizacije u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode i drugim propisima.

Rješenjem broj 01-12/2 od 04. 11. 2008. godine Tivatska solila su upisana u Centralni registar zaštićenih objekata prirode za Crnu Goru sa sledećim podacima:

Naziv objekta	Tivatska solila
Vrsta (kategorija)	Posebni (specijalni) rezervat
Opis	Tivatska solila predstavljaju jedno od posljednjih staništa halofitne vegetacije na istočnoj obali Jadrana, te jednu od ključnih tačaka na Jadranskom migratornom koridoru za ptice (Adriatic Flyway). Solila su važno zimovalište ptica u državi, te njihovo odmorište tokom jesenje i prolječne seobe. Ova solana je od 2009.godine IBA područje – područje od međunarodnog značaja za boravak ptica, kao i potencijalno Emerald stanište Bernske konvencije. Solila imaju posebne pejzažne vrijednosti, a značajna su i sa kulturološkog aspekta kao srednjevjekovna solana sa velikim uticajem na razvoj grada Kotora.
Mjesto	opština Tivat
Površina	150 ha
Granice	(od ulaza u Solila kod "Delfina" u pravcu kazaljke na satu) Početak: Tačka A - presjek desne ivice puta kroz Solila i regionalnog puta Tivat – Radovići (koordinate y 6 559 000,89 x 4 694 324,79).Desnom ivicom regionalnog puta Tivat – Radovići do presjeka sa zapadnom granicom parcele 1592 KO Đuraševići (y 6 558 498,77 x 4 694 452,00).Spušta se granicom parcele 1592 i nastavlja granicom parcele 1589, prati lijevu obalu kanala 1588 do nasipa 1584. Prati liniju nasipa prema moru do ušća Široke rijeke na suprotnoj strani Solila. Lijevom obalom Široke rijeke do mosta staroga puta kroz Solila. Starim putem do parcele 7929/1, obodom kanala 1994 oko Solila do Široke rijeke (do kraja

	parcele/kanala 1994), obalom rijeke do presjeka sa regionalnim putom Tivat – Radovići u tački sa koordinatama y 6 560 109,10 x 4 694 157,73. Dalje prati desnu stranu puta Tivat – Radovići do tačke A.
Katastarske parcele	790/1, 791, 792, 793, 794, 795, 1365, 1568/1, 1569, 1570, 1571/1, 1571/3, 1572, 1573, 1574, 1575/1, 1576, 1577, 1578, 1579, 1580, 1582/1, 1583, 1584, 1585, 1586, 1588, 1589, 1590, 1591, 1974, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1983, 1984, 1991, 1994, 2010, sve KO Đuraševići
Imalac	Država; Opština Tivat; JP za morsko dobro; HTP „Primorje“ AD Tivat; DD Račica Tivat; Barbić Verica; Dubravčević Anton; Barbić Ruža; Milosavljević Maja; Barbić Tanja; Dubravčević Vaso; Joksimović Branka; Dubračević Nedjeljko; Milosavljević Katarina; Dubravčević Špira; Kikanović Danica; Niketić Nikola; Peričić Mare; Peričić Ilija; Peričić Iva
Vlasništvo	Mješovito

1.2 Generalni koncept "SOLILA"

Generalni koncept "Solila" predstavlja sastavni dio Prostornog plana područja posebne namjene za morsko dobro, do 2020.god. ("Sl.list RCG", broj 30/07). Generalni koncept se sastoji od tekstualnog i grafičkog dijela - karata izradjenih u razmjeri 1/25 000 i 1/10 000 i sagledava ukupnu površinu od oko 150 ha (kopno i more) prostora Solila i to zone Stare solane i Slanice kao i akvatorijum ispred nasipa do rta Bradište ograničenu putem oko bazena kao i lokalnim putem za Radovice.

Ovim generalnim konceptom se konstatuje da je najveća vrijednost Tivatskih solila halofitna vegetacija sa glinenom podlogom i površinom koje u vrijeme plime zapljuskuje more. To obezbjeđuje stalni život u bentosu - podlozi, te stalni izvor hrane za ptice. Solane su u Mediteranu najugroženija staništa, te su same po sebi atrakcija, posebno ovakva kao kod Tivta, koja ima elemente apsolutno prirodnog staništa. Uzimajući u obzir detaljno proučene i valorizovane vrijednosti zone Solila u pogledu flore i faune i mogućnosti za marikulturu, ovim Generalnim konceptom predlaže se uspostavljanje floristicko-faunistickog rezervata čija bi prevashodna uloga bila zaštita prirodnih vrijednosti i specifičnosti.

U skladu sa Generalnim konceptom Solila, **rezervat** se predviđa na prostorima Stare solane i Slanice, koji su omeđeni nasipom i izgradjenim kanalima. Za potrebe naučnih i obrazovnih aktivnosti treba formirati informativno-edukativni centar koji bi pružao osnovne informacije o prirodnim vrijednostima ovog područja, sa multimedijalnim prezentacijama flore i faune. Od ovog info-punkta bi mogle da se vode organizovane grupe posjetilaca kroz prostor Solila, i to preko mreže pješackih i biciklistickih staza te kanala i nasipa. Ukoliko bi se revitalizovalo barem jedno polje (bazen) za kristalizaciju soli mogao bi da se omogući posjetiocima uvid u nekadašnje autenticne aktivnosti na ovom prostoru.

Ovim generalnim konceptom se utvrđuje obaveza izrade Plana upravljanja zaštićenim područjem (prema IUCN kriterijumima), koji će definisati zoning područja sa preporukama za aktivnosti u okviru svake zone, i predvidjeti Monitoring program koji će obuhvatiti praćenje parametara i indikatora zagađenja životne sredine, kao i biodiverziteta. Osnova za to je izrada studije nultog stanja životne sredine na Solilima i okruženju. Takode, Planom upravljanja treba predvidjeti zone koje se koriste samo za naučno istraživački rad, i zone koje su predviđene za rekreativno posmatranje ptica (u okviru solane). Za zahvate marikulture na području i ispred Solila treba predvidjeti izradu elaborata procjene uticaja zahvata na životnu sredinu, kao i određivanja zahvata, kako u bazenima, tako i u morskoj vodi ispred solane, shodno nosećim kapacitetima sredine. Pri izradi potpornih i nosećih stubova u moru, njihov donji dio mora biti tako postavljen da se omogući stalno i nesmetano strujanje vode.

1.3 RAMSAR područje

Proceduru upisa Tivatskih solila na Ramsar listu pokrenulo je početkom 2013. godine Ministarstvo održivog razvoja i turizma prosljeđivanjem Sekretarijatu Ramsar Konvencije Ramsarski informacijski list – RIS) koji sadrži geomorfološke, klimatske, vegetacijske i druge podatke, uključujući i mapu područja. Sekretarijat Ramsar konvencije je aprila 2013.godine obavijestio Ministarstvo održivog razvoja i turizma da Tivatska solila zadovoljavaju kriterijume propisane Konvencijom o čemu je dostavljen Sertifikat o upisu na Ramsar listu.

Upisivanje Tivatskih solila na Listu međunarodno značajnih vlažnih područja znači dodjeljivanje međunarodnog stepena zaštite ovom, već zaštićenom području, tim što Ramsarska konvencija nije obavezujuća po državu ugovornicu. Sekretarijat konvencije ne oduzima dodijeljenu zaštitu kao Ramsar područje, ali u slučaju narušavanja prirodne ravnoteže od strane antropogenog faktora, može to područje proglasiti ugroženim Ramsar staništem.

Takođe, upisivanje Tivatskih solila na Ramsar listu povećava procenat teritorije Crne Gore pod međunarodnom zaštitom. Na taj način povećava se procenat područja prirode u Crnoj Gori sa značajnim i vrijednim biološkim diverzitetom koja zadovoljavaju kriterijume međunarodnih ugovora u kojima je Crna Gora Ugovorna strana.

1.4. IBA i POTENCIJALNO EMERALD područje

Tivatska solila predstavljaju jedno od posljednjih staništa halofitne vegetacije na istočnoj obali Jadrana, te jednu od ključnih tačaka na Jadranskom migratornom koridoru za ptice (Adriatic Flyway). Solila su važno zimovalište ptica u državi, te njihovo odmorište tokom jesenje i prolječne seobe. Ova solana je od 2009.godine IBA područje – područje od međunarodnog značaja za boravak ptica, kao i potencijalno Emerald stanište Bernske konvencije.

2. OSNOVNI PODACI

2.1 Opis područja

Zaštićeno područje Tivatskih Solila ima sledeće koordinate (po Greenwich-u) 42°23'36.59"N i 18°42'54.56"E. Ovo područje je površine 150 ha.

Područje Solila se nalazi u močvarnom dijelu priobalnog pojasa Tivatskog zaliva, između Odoljenšnice i Koložunja, zahvatajući i podvodno područje "Jankove Vode" u predjelu Grblja. Na području nekadašnje, vijekovima aktivne solane razvijena je slatinska vegetacija iz redova Salicornietea i Limonietela, te vegetacija morskih sita iz reda Juncetalia maritime i vegetacija bočatih močvara iz reda Phragmitetalia sa zajednicom Scirpetum maritime. Na okolnim brdskim terenima prisutna je vegetacija makije i mješovite šikare sa primorskim žbunastim i drvenastim formama. Plitka slana voda Solane bogata je ribom dok su na muljevitom dnu raznovrsni bentoski organizmi koji privlače i vodene ptice koje su posebna vrijednost ovog područja. Samo prisustvo fendeka Phalacrocorax pygmeus i flaminga Phoenicopterus ruber dovoljni su da Solila dobiju status zaštite. Značaj Solane za ptice posebno se ogleda u njenom kapacitetu za pružanje utočišta zimovalicama i pticama na migraciji. U neposrednoj blizini Solane nalaze se devastirani i napušteni restoran „Delfin“ i trafostanica. Osim građevinskih objekata (nasip, kanali ...) na objektu solane i u njenoj okolini su konstatovani i arheološki nalazi: fragmenti helenističko-rimske keramike, pretežno amfora kao i

fragmenti korinskog skifosa (6 vijek stare ere), dok su na brdašcu Gomilica (Glavica, iznad same solane) vidljivi ostaci izukršanih zidova – međa, posebno sa sjeverne strane. O Solilima i njihovom širem području postoje brojni historijski zapisi iz raznih vremenskih epoha.

Iako neaktivna, Tivatska solila su zadržala svojstva prirodnog staništa koje okuplja veliki broj vrsta flore i faune. Na području nekadašnje aktivne solane razvijena je ugrožena slatinska vegetacija, koja se smatra posebnom vrijednošću. Slatinsku vegetaciju i obilje hrane u bazenima najbolje su iskoristile ptice. Do danas je na Tivatskim solilima registrovano 111 vrsta ptica od 330 koje se redovno mogu vidjeti u Crnoj Gori. Prisustvo 11 vrsta iz „Aneksa I“ EU Direktive o zaštiti divljih ptica, dovoljan su razlog da se Solila stave pod posebni režim zaštite. Imajući u vidu da od 111 registrovanih vrsta ptica gotovo 109 uživa određeni vid zaštite govori o značaju Solila za očuvanje populacija, naročito stoga što se ptica najbolje štite kroz zaštitu njihovih staništa. Na Solilima je registrovano 14 vrsta vodozemaca i gmizavaca koje su od IUCN-a (Međunarodna unija za zaštitu prirode) svrstane u grupu „ranjive“, od čega su tri ugrožene na globalnom nivou i na ivici opstanka.

3. STATUS OČUVANOSTI SPECIJALNOG REZERVATA "TIVATSKA SOLILA"

Iako je područje Tivatskih solila dobro očuvano u pogledu prirodnih karakteristika i pejzaža, na terenu se uočavalo više vrsta aktivnosti koje treba suzbiti efikasnijom inspekcijskom kontrolom i češćim nadzorom na terenu. Glavni konstatovani problemi proteklih godina na području Tivatskih solila bili su:

- nelegalno deponovanje čvrstog otpada, šuta i otpadnih voda, što je u više navrata prijavljivano Komunalnoj inspekciji opštine Tivat i državnoj ekološkoj inspekciji. Ova pojava je u značajnoj mjeri smanjena postavljanjem kapija na glavnom putu, i djelimičnim ograđivanjem, međutim ove pojave se i dalje evidentiraju u manjoj mjeri.
- ilegalni lov i uznemiravanje ptica, što je konstatovano i u Informacijama o stanju životne sredine koje priprema Agencija za zaštitu životne sredine. Februara 2012. godine Ispostava policije Tivat podnijela je krivične prijave protiv četvorice lovaca zatečenih u nezakonitom lovu. Lovci se terete da su u zoni zaštićenog područja Solila lovili ptice među kojima su i veoma rijetke vrste, zaštićene domaćim i međunarodnim propisima.

U proteklom periodu, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom uložilo je značajna finansijska sredstva u aktivnosti koje su imale za cilj unapređenje stanja očuvanosti specijalnog rezervata "Tivatska solila". Imajući u vidu da je ovo područje tokom devedesetih godina bilo zapuštena deponija otpada i otpadnih voda, Javno preduzeće je od 2011. godine realizovalo niz aktivnosti kojima se unaprijedo status očuvanosti ovog područja.

U Drugom izvještaju o implementaciji Nacionalne strategije biodiverziteta (2010-2015) za period 2011-2012 koji je Vlada Crne Gore usvojila na sjednici od 24. I 2013. godine navedeno je da na ovom području nije zabilježen značajniji antropogeni uticaj i ne ogleda se u urbanizaciji, jer je urbanizacija uočljiva samo u široj zoni oko Solila.

Informacije o stanju biodiverziteta na području Tivatskih solila obuhvaćene su godišnjim Izvještajima o stanju životne sredine koje priprema Agencija za zaštitu životne sredine. Ove informacije se uglavnom odnose na zimski census ptica na ovom području, a uporednom analizom Informacija o stanju životne sredine od 2009. godine do 2012. godine može se zaključiti da rezultati monitoringa biodiverziteta na području Tivatskih solila pokazuju unapređenje stanja očuvanosti. Specijalni rezervat Tivatska solila nije bio uključen u Program praćenja stanja biodiverziteta za 2013. godinu.

Monitoring ptica na području specijalnog rezervata "Tivatska solila" u periodu januar 2013. - decembar 2014. realizuje Centar za zaštitu i proučavanje ptica u okviru projekta "ORNIBA" koji se finansira iz IPA fondova prekogranične saradnje. U okviru ovog projekta, terenski obilasci Tivatskih solila vrše se jednom mjesečno, a istraživanje ornitofaune vršeno je metodom linijskog transekta, duž puta koji vodi po sredini Solila. Prema informacijama koje je Javno preduzeće dobilo od Centra za zaštitu i proučavanje ptica, rezultat ovog pracenja stanja brojnosti ptičijih vrsta u proteklom periodu su pokazali da se broj prisutnih vrsta povećao: umjesto 111 vrsta koje su do sada bile registrovane, tokom monitoringa na području Tivatskih solila je registrovano ukupno 114 vrsta. Kao glavni rezultat monitoringa ptica na području specijalnog rezervata "Tivatska solila" registrovane su tri nove vrste: *Larus audouinii*, *Xenus cinereus*, i *Bulbucus ibis*. Osim ovih vrsta čije je prisustvo potvrđeno, u narednom periodu, na osnovu indicija sa terena, potrebno je utvrditi prisustvo sledećih vrsta ptica na području Tivatskih solila: *Tyto alba* i *Loxia curvirostra*.

Rezultati monitoringa ptica tokom 2013. godine u okviru IPA projekta ORNIBA objavljeni su u "Regionalnoj studiji o vrstama ptica i putevima" iz koje je preuzeta sledeća tabela popisa ptičijih vrsta zabilježenih na području Tivatskih solila tokom 2013. godine:

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
ANATIDAE - patke, guske, labudovi												
1. <i>Cygnus olor</i> J. F. Gmelin, 1789 Crvenokljuni labud Mute Swan				X								
2. <i>Tadorna tadorna</i> Linnaeus, 1758 Utva Common Shelduck		X	X						X			
3. <i>Anas strepera</i> Linnaeus, 1758 Patka kreketaljka Gadwall		X	X						X			
4. <i>Anas penelope</i> Linnaeus, 1758 Patka zviždara Eurasian Wigeon	X	X	X	X			X	X	X	X	X	X
5. <i>Anas platyrhynchos</i> Linnaeus, 1758 Divlja patka Mallard	X	X		X			X	X	X		X	X
6. <i>Anas clypeata</i> Linnaeus, 1758 Patka žličarka Northern Shoveler							X		X			
7. <i>Anas acuta</i> Linnaeus, 1758 Patka lastarka Northern Pintail		X	X						X			
8. <i>Anas querquedula</i> Linnaeus, 1758 Patka pupčanica Garganey			X				X		X			
9. <i>Anas crecca</i> Linnaeus, 1758 Patka kržulja Eurasian Teal	X	X	X	X					X			
10. <i>Aythya ferina</i> Linnaeus, 1758 Glavata patka Common Pochard	X	X		X					X	X		
GAVIIDAE – plijenori												
11. <i>Gavia stellata</i> Pontoppidan, 1763 Crvenogrli plijenor Red-throated Loon											X	

12.	<i>Gavia arctica</i> Linnaeus, 1758 Crnogri plijenor Arctic Loon											X	
PODICIPEDIDAE – gnjurci													
13.	<i>Tachybaptus ruficollis</i> Pallas, 1764 Mali gnjurac Little Grebe	X	X		X		X	X		X	X		
14.	<i>Podiceps cristatus</i> Linnaeus, 1758 Ćubasti gnjurac Great Crested Grebe		X							X	X		
15.	<i>Podiceps nigricollis</i> C. L. Brehm, 1831 Crnogri gnjurac Black-necked Grebe	X	X					X				X	
PHALACROCORACIDAE – vranici													
16.	<i>Phalacrocorax carbo</i> Linnaeus, 1758 Veliki vranac Great Cormorant	X	X		X			X		X			X
17.	<i>Phalacrocorax pygmaeus</i> Pallas, 1773 Mali vranac Pygmy Cormorant		X						X	X	X		
ARDEIDAE – čaplje													
18.	<i>Ardea cinerea</i> Linnaeus, 1758 Siva čaplja Grey Heron	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X
19.	<i>Ardea alba</i> Linnaeus, 1758 Velika bijela čaplja Great Egret	X	X		X			X	X	X	X	X	X
20.	<i>Egretta garzetta</i> Linnaeus, 1766 Mala bijela čaplja Little Egret		X			X		X	X	X			X
21.	<i>Ardeola ralloides</i> Scopoli, 1769 Žuta čaplja Squacco Heron		X			X							X
THRESKIORNITHIDAE – ibisi													
22.	<i>Platalea leucorodia</i> Linnaeus, 1758 Žličarka Eurasian Spoonbill		X										
ACCIPITRIDAE – jastrebovi													
23.	<i>Circus aeruginosus</i> Linnaeus, 1758 Eja močvarica Western Marsh-harrier					X		X					
24.	<i>Accipiter brevipes</i> Severtsov, 1850 Kratkoprsti kobac Levant Sparrowhawk					X	X						X
25.	<i>Accipiter nisus</i> Linnaeus, 1758 Kobac Eurasian Sparrowhawk						X						
26.	<i>Buteo buteo</i> Linnaeus, 1758 Škanjac Common Buzzard		X		X					X			
RALLIDAE – kokošice													
27.	<i>Rallus aquaticus</i> Linnaeus, 1758 Kokošica Water Rail									X			
28.	<i>Gallinula chloropus</i> Linnaeus, 1758					X				X			X

	Mlakuša Common Moorhen												
29.	<i>Fulica atra</i> Linnaeus, 1758 Liska Common Coot	X	X	X	X	X	X			X			X
GRUIDAE – ždralovi													
30.	<i>Grus grus</i> Linnaeus, 1758 Ždral Common Crane		X							X			
CHARADRIIDAE – kulici, zlatari, vivci													
31.	<i>Vanellus vanellus</i> Linnaeus, 1758 Vivak Northern Lapwing		X					X		X			X
32.	<i>Pluvialis squatarola</i> Linnaeus, 1758 Zlatar pijukavac Grey Plover	X	X	X	X								
33.	<i>Pluvialis apricaria</i> Linnaeus, 1758 Troprsti zlatar Golden Plover		X										
34.	<i>Charadrius alexandrinus</i> Linnaeus, 1758 Morski kulik Kentish Plover					X	X						
35.	<i>Charadrius dubius</i> Scopoli, 1786 Kulik sljepčić Little Ringed Plover					X							X
SCOLOPACIDAE – čurlini, šljuke													
36.	<i>Tringa ochropus</i> Linnaeus, 1758 Crnokrila prutka Green Sandpiper									X			
37.	<i>Tringa erythropus</i> Pallas, 1764 Crna prutka Spotted Redshank					X		X		X			X
38.	<i>Tringa nebularia</i> Gunnerus, 1767 Krivokljuna prutka Common Greenshank			X									
39.	<i>Tringa glareola</i> Linnaeus, 1758 Prutka migavica Wood Sandpiper		X	X									
40.	<i>Tringa totanus</i> Linnaeus, 1758 Crvenonoga prutka Common Redshank	X	X	X	X			X	X	X	X		X
41.	<i>Numenius arquata</i> Linnaeus, 1758 Veliki pozviždač Eurasian Curlew			X		X	X			X			X
42.	<i>Limosa limosa</i> Linnaeus, 1758 Crnorepa muljača Black-tailed Godwit			X		X				X			
43.	<i>Calidris alba</i> Pallas, 1764 Bijeli žalar Sanderling		X			X							
44.	<i>Calidris alpina</i> Linnaeus, 1758 Žalar cirikavac Dunlin		X	X						X			
45.	<i>Calidris ferruginea</i> Pontoppidan, 1763 Krivokljuni žalar		X										

	Curlew Sandpiper												
46.	<i>Calidris temminckii</i> Leisler, 1882 Sijedi žalar Temminck's Stint									X			
47.	<i>Philomachus pugnax</i> Linnaeus, 1758 Pršljivac Ruff		X			X							
LARIDAE – galebovi													
48.	<i>Chroicocephalus ridibundus</i> Linnaeus, 1766 Riječni galeb Common Black-headed Gull	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
49.	<i>Larus michahellis</i> Neumann, 1840 Galeb klaukavac Herring Gull	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X
50.	<i>Larus fuscus</i> Linnaeus, 1758 Tamnoledi galeb Lesser Blackback							X					X
ALCEDINIDAE – vodomari													
51.	<i>Alcedo atthis</i> Linnaeus, 1758 Vodomar Common Kingfisher							X					

Izvor: Regionalna studija o vrstama ptica i migratornim putevima, IPA projekat ORNIBA

U okviru projekta "Jačanje sistema održivosti zaštićenih područja" koji se realizuje preko UNDP-a, angažovan je ekspertski tim za izradu Plana upravljanja za područje Tivatskih solila. Na osnovu rezultata Brze procjene (urađene na osnovu Guidelines for the rapid assessment of inland, coastal and marine wetland biodiversity) stanja Tivatskih solila koja je prezentirana na Radionici održanoj u Tivtu 14. oktobra 2014. godine, može se zaključiti da su Tivatska solila očuvana, međutim da stanje biodiverziteta može biti ugroženo ukoliko se u narednom periodu ne preduzmu mjere za čišćenje i osposobljavanje kanala radi omogućavanja protoka slane vode do gornjih dijelova područja gdje je konstatovana određena prirodna sukcesija biljnih vrsta. Finalna verzija dokumenta "Brza procjena stanja Tivatskih solila" u okviru ovog projekta očekuje se do kraja novembra 2014. godine, na osnovu koje će Javno preduzeće moći planirati konkretne aktivnosti za unapređenje stanja očuvanosti ovog zaštićenog područja.

4. AKTIVNOSTI I INICIJATIVE ZA ZAŠTITU TIVATSKIH SOLILA

4.1 Aktivnosti Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom 2011. godine započelo je sa realizacijom investicionih aktivnosti koje su imale za cilj unapređenje stanja očuvanosti ovog područja. Planom korišćenja finansijskih sredstava Javnog preduzeća, svake godine, opredjeljuju se sredstva koja se ulažu u ovo područje. Do sada su realizovane sledeće aktivnosti:

2011. god - djelimično ograđivanje područja u dužini od 100 metara, postavljanje dvije kapije radi sprječavanja nelegalnog deponovanja šteta i drugog otpadnog materijala u zaštićeni prostor, postavljanje 4 informativne table i uređenje platoa za osmatranje sa kojeg se pruža pogled na cijeli prostor Solila. Vrijednost radova je bila cca. 10.300,00 eura.

2012. godina - uređenje platoa na glavnom ulazu u zaštićeno područje, čišćenje kosina nasipa puta od korovske vegetacije i ostalog otpada, čišćenje i produbljivanje dva kanala koji vode do mora, te sanacija infrastrukture i podšćavanje mostova na predmetnom prostoru. Ukupna vrijednost radova iznosila je oko 49.200,00 eura.

2013. godine - sanacija i uređenje čeličnog mosta (u dužini od 15 metara), kao i izrada drvene ograde na ukupno devet mostova koji se nalaze na području, a koji su u prethodnoj fazi uređenja podašćani. Ukupna vrijednost radova u ovoj fazi iznosila je oko 17.500,00 eura.

2014. godina - uređenje i popločavanje pristupnog platoa ispred glavne kapije na ulazu u specijalni rezervat. Ukupna vrijednost radova je iznosila oko 9.000,00 eura. Dodatno, izvedeni su radovi na popravci kapije koju su oštetila nepozata lica, dok je JKP "Komunalno Tivat" izvršilo redovno sezonsko košenje korova sa glavnog nasipa i staza.

Takođe, do kraja 2014. godine Javno preduzeće planira da na glavnom ulazu u specijalni rezervat Tivatska solila postavi informacioni punkt (u toku je tenderska procedura za izbor ponuđača), i izvrši radove na sanaciji staza i uklanjanju korovske vegetacije sa staza. Planirana sredstva za ove aktivnosti iznose cca 30.000,00 eura.

4.2 Aktivnosti NVO "Centar za zaštitu i proučavanje ptica"

Nevladina organizacija "Centar za zaštitu i izučavanje ptica" iz Podgorice, u saradnji sa Opštinom Tivat, na području Tivatskih Solila, od januara 2013. godine, sprovodi IPA projekat "Orniba - Bird Species Protection in Balkans: Joint Intervention by Bosnia and Herzegovina and Montenegro" ("Orniba - Zaštita ptičijih vrsta na Balkanu: Zajednička intervencija Bosne i Hercegovine i Crne Gore") koji se sprovodi u okviru IPA prekogranične saradnje Crne Gore i Bosne i Hercegovine. Ciljevi projekta su održivi turizam, monitoring ptica, povećanje ekološkog kvaliteta, suzbijanje krivolova, poboljšanje zakona u ovoj oblasti i rješenje problema nedovoljnog stepena upravljanja Tivatskim solilima. Predviđeno je da projekat traje 24 mjeseca, a za realizaciju aktivnosti u Crnoj Gori opredjeljen je budžet od 188.266,50 eura. U okviru ovog projekta do sada je izrađena Regionalna studija o vrstama ptica i migratornim putevima, održane su edukative kampanje i treninzi, a u toku je izrada Priručnika za izradu akcionih planova za ptičje vrste. Posebno treba naglasiti da jedna od aktivnosti u okviru ovog projekta čija je realizacija u toku podrazumjeva postavljanje dvije platforme za osmatranje ptica u okviru ovog rezervata.

Na području specijalnog rezervata Tivatska Solila, NVO "Centar za zaštitu i izučavanje ptica" sprovodi i projekat "Povezivanje zaštite prirode sa regionalnim razvojem - Osjetite prirodu i istoriju Tivatskih solila" u saradnji sa Evropskim fondom prirodne baštine za očuvanje evropskog nasleđa prirode "Euronatur". Realizacija projekta traje dvije godine i podrazumjeva izradu Fizibiliti studije za unapređenje posjeta i turističke valorizacije Tivatskih solila, organizaciju promotivnih i edukativnih aktivnosti (ekološki čas, posjeta području za učenike škola i sl), izradu promotivnog materijala i druge aktivnosti. Kao posebno značajnu aktivnost ovog projekta treba istaći projektom opredjeljena sredstva za zapošljavanje osobe koja bi se brinula o području i pružala adekvatne informacije posjetiocima u Info punktu koje Javno preduzeće planira da postavi na ulazu u specijalni rezervat. U okviru ovog projekta krajem 2013. godine organizovana je studijska posjeta Sečoveljskoj solani i Škocjanskom zatoku u Sloveniji za predstavnike Opštine Tivat, Turističke organizacije Tivat, Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom i NVO Centar za zaštitu i proučavanje ptica sa ciljem da se razmjene iskustva i prikupe informacije o aktivnom upravljanju rezervatima koji su nekada bili solane.

4.3 Aktivnosti Opštine Tivat i Turističke organizacije Tivat

Zeleni tim formiran od strane Opštine Tivat svake godine realizuje aktivnosti posvećene obilježavanju važnih datuma za zaštitu životne sredine kao što su 02.februar - Međunarodni dan vlažnih staništa,

22.april- Dan planete Zemlje, 10.maj – Dan ptica i drveća, 05.jun – Dan zaštite životne sredine, i mnoge druge . U ovim aktivnostima učestvuju predstavnici Turističke organizacije, Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom, lokalne NVO, predstavnici škola i mediji.

Turistička organizacija Tivat je u lokalnu turističku ponudu uključila i specijalni rezervat "Tivatska solila" i na taj način promoviše ovo područje. Putem web sajta www.tivat.travel objavljuju se fotografije i informacije o dešavanjima na ovom području. Tokom 2014. godine TO Tivat je izradila prigodan propagandni materijal - brošuru o Tivatskim Solilima sa osnovnim informacijama za turiste koji su se mogli naći u centru grada u poslovnici TO Tivat, kao i u info punktovima u Radovićima, Krašićima, Kukuljini i u Donjoj Lastvi. Prema informacijama iz TO Tivat, tokom ovogodišnje turističke sezone, turisti su pokazivali interesovanje za posjetu Tivatskim Solilima, kao i za posmatranje ptica.

4.4 Aktivnosti u okviru UNDP projekta "Jačanje sistema održivosti zaštićenih područja"

Projekat "Jačanje sistema održivosti zaštićenih područja" (PAS) koji se finansira preko Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF) i realizuje preko UNDP-a, a čiji je korisnik Ministarstvo održivog razvoja i turizma, ima za cilj da pomogne u razvoju kapaciteta institucija i pojedinaca sa mandatom zaštite, očuvanja i upravljanja zaštićenim područjem. Glavni ciljevi ovog projekta su proširenje i racionalizacija sistema zaštićenog područja, kako bi se osiguralo bolje predstavljanje habitata i sigurniji status zaštite, kao i jačanje kapaciteta institucija zaštićenog područja, za efikasnije upravljanje samim područjem. U okviru ovog projekta početkom septembra 2014. godine angažovan je ekspertski tim sa ciljem da realizuje sledeće aktivnosti :

1. Sprovede Brzu procjenu stanja u rezervatu "Tivatska solila" (Rapid assessment)
2. Izradi Plan upravljanja rezervatom "Tivatska solila" u skladu sa zakonskim okvirom i dobrom praksom u Crnoj Gori
3. Izradi Poslovni plan za rezervat "Tivatska solila" u skladu sa zakonskim okvirom i dobrom praksom u Crnoj Gori

5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Na osnovu raspoloživih i dostupnih informacija prezentiranih u ovoj Informaciji, **može se zaključiti da je stanje očuvanosti specijalnog florističko-faunističkog rezervata "Tivatska solila" zadovoljavajuće**, te da se za ovo zaštićeno područje sprovodi niz aktivnosti sa ciljem da se stanje očuvanosti unaprijedi. Kao **glavna prijetnja očuvanosti biodiverziteta** ovog područja prezentiranim aktivnostima identifikovano je loše stanje hidrološke mreže (kanala i potoka), zbog čega bi u narednom periodu bilo potrebno planirati aktivnosti za njeno poboljšano funkcionisanje.

Prilikom izrade **Programa monitoringa životne sredine za 2015. godinu**, u dijelu koji se odnosi na praćenje stanja zaštićenih prirodnih dobara, potrebno je obuhvatiti sve neophodne parametre relevantne za status očuvanosti prirode i evaluaciju sprovođenja upravljanja, a koji su neophodni za očuvanje statusa Tivatskih solila kao Ramsar područja.

Kako bi se stvorio osnov za sprovođenje neophodnih radnji i aktivnosti u specijalnom rezervatu Tivatska solila radi unapređenje stanja biodiverziteta, te precizirale mjere za očuvanje i održivo korišćenje ovog područja, neophodno je **izraditi stručnu podlogu - Studiju zaštite** za ovo područje u skladu sa važećim Zakonom o zaštiti prirode kojom će se utvrditi: opis prirodnih, stvorenih i

predionih odlika prirodnog dobra; karakteristike, odnosno vrijednosti lokaliteta; postojeće stanje resursa sa procjenom njihove valorizacije; ocjenu stanja područja; predlog razvrstavanja prirodnog dobra prema značaju; predlog kategorije i režima zaštite (zona zaštite); kartografski prikaz sa ucrtanim granicama na osnovu podataka iz katastra nepokretnosti; koncept zaštite, unaprjeđenja, održivog razvoja, način upravljanja tim područjem, način zaštite i razvoja zaštićenog prirodnog dobra; radnje, aktivnosti i djelatnosti koje se mogu vršiti u zonama režima zaštite; mjere zaštite i drugi elementi od značaja za zaštićeno prirodno dobro.

U cilju unaprjeđenja statusa očuvanosti Tivatskih solila, potrebno je da **Javno preduzeće nastavi sa aktivnostima na očuvanju, uređenju i sanaciji ovog područja**, te, u svojstvu upravljača, vrši koordinaciju aktivnosti i projekata drugih subjekata koji se realizuju na području specijalnog florističko-faunističkog rezervata "Tivatska solila".